

FRANK VANDENDRIES

MAG IK DOOD (2009)

EEN TERUGBLIK MET EVELINE VAN DIJCK

Het jaar 2008 stond voor programmamaakster Eveline van Dijck in het teken van de documentaire 'Mag ik dood'. Naar aanleiding van het zelfgekozen overlijden van haar zus interviewde zij mensen die betrokken zijn bij de overwegingen en keuzen rondom een zelfgekozen dood van mensen met een (chronische) psychiatrische stoornis: onder meer nabestaanden, behandelaars en hulpverleners. De centrale vraag in de documentaire: hoe komt het dat patiënten in de professionele geestelijke gezondheidszorg weinig tot geen erkenning ervaren van het individuele, ondraaglijke lijden en/of geen ondersteuning krijgen bij de gerichte vraag om hulp bij zelfdoding?

FV: Een jaar geleden zat je midden in de productiefase van de documentaire. Hoe kijk je nu terug op het eindresultaat? Heeft het bijvoorbeeld opgeleverd wat je ervan verwacht had?

EVD: Tijdens het maken van de documentaire 'Mag ik dood' was ik geïnteresseerd in wat de verschillende personen die we benaderd hadden voor de film, naar voren zouden brengen en of het goed over zou komen en vervolgens of iedereen akkoord zou gaan met de eindmontage. Belangrijk punt was de houding van de psychiater, immers veel van de discussies richtten zich daarop. Ik had wel verwacht dat we met de film het debat rond euthanasie en hulp bij zelfdoding van chronisch psychisch lijdende mensen een impuls zouden geven, maar was verrast door de enorme media-aandacht die de film kreeg. Door de Kamervragen die n.a.v. de film gesteld werden en door de discussies die loskwamen.

FV: Als programmamaakster sta je, denk ik zo, altijd 'tegenover' het onderwerp - je neemt een professionele distantie in. In de documentaire 'Mag ik dood' neem je echter een dubbele positie in: je bent zowel interviewster/programmamaakster als ervaringsdeskundige. Hoe heb je zelf deze 'vermenging' van posities, van perspectieven ervaren?

EVD: Het maken van de documentaire 'Mag ik dood' is zonder meer het zwaarste en moeilijkste wat ik ooit gedaan heb als programmamaker. Inderdaad door de vermenging van rollen en door de zo persoonlijke en droevige aanleiding. Gelukkig had ik om me heen een sterk team van mensen, die me in verband met bijvoorbeeld de relatie 'deelname en distantie' konden bijsturen. Vooral bij de montage heb ik heel veel gehad aan mijn editor Jan Willem Looze van OJtv. Hij heeft me door moeilijke momenten heen gesleept want het was toch wel heel confronterend om die archiefbeelden, die ik eerder op home-video gemaakt had van Cathma, steeds weer te bekijken in het kader van de montage. Daarnaast moest ik mezelf ook dwingen soms het materiaal te bekijken alsof de interviewer een ander persoon was. Anders zou ik geneigd geweest zijn om bepaalde dingen die ik niet zo 'mooi' vond toch maar liever niet te gebruiken.

FV: In interviews word je zowel bevraagd over de documentaire als over je houding t.a.v. van de stap die je zus Cathma gezet heeft. Hoe heb je deze continue confrontatie met haar keuze en jouw gedachten en verdriet daaromtrent ondergaan?

EVD: Het was in zekere zin emotioneel zwaar en daardoor vermoeiend, maar zeker niet naar of vervelend. En op een of andere manier, bij het geven van interviews en het maken van de film, had ik ook het gevoel dat mijn zusje er bij betrokken was en is. En dat wellicht een en ander kan leiden tot meer openheid rond dit beladen thema.

En, wat heel bijzonder was: heel veel mensen die mijn zusje gekend hadden namen opeens contact op. Cathma had tot zij ziek werd een heel actief leven geleid en opeens kreeg ik mailtjes en telefoontjes van mensen waarvan ik soms helemaal het bestaan niet wist.

Dat leidde tot een aantal afspraken en heel dierbare gesprekken waar ik veel steun aan gehad heb.

FV: De kunst in een discussie over een zeer beladen onderwerp, zo lijkt mij, is zowel het bewaken van nuances als het gebruiken van argumentaties. Hoe heb jij deze 'kunst' ervaren in de gesprekken die je hebt gehad, in de debatten die je hebt bijgewoond?

EVD: Bij dit onderwerp is er niet zomaar een 'ja' of 'nee'. Per persoon en per beleving ligt dit anders en je kunt haast niet generaliseren, vind ik.

Ingewikkeld waren de debatten en discussies waar deelnemers steeds maar weer begonnen over behandelbare depressies en met cijfers en verhalen kwamen over depressieve personen die een poging tot zelfdoding hadden

overleefd en waarmee het nu allemaal prima ging en die maar wat blij waren dat ze nog leefden. En dat je nooit, nooit mee mag gaan met een doodswens. Wat kun je daar op zeggen? Ik ben dolblij voor iedereen die er weer bovenop komt, maar er is helaas ook een andere realiteit. En, in het geval van mijn zusje was de diagnose niet dat ze depressief was maar schizofreen/psychotisch. Hoewel veel psychische klachten elkaar overlappen en je hoopt dat er ooit nog een gunstige wending komt, moet je vind ik respect hebben voor mensen die uiteindelijk de balans opmaken en concluderen: het is voor mij genoeg geweest.

En zeker bij een discussie voor een zaal of op televisie heeft het weinig zin om in een welles/nietes gesprek te komen. Wat doe je als bijvoorbeeld een psychiater glashard beweert dat het allemaal wel meevalt en dat er intussen toch heel goed gewerkt wordt met de protocollen m.b.t. de doodswens bij psychiatrische patiënten. Terwijl daar juist een aantal Kamervragen over gingen en die richtlijnen pas zeer recent na uitzending van de film weer onder de aandacht zijn gebracht. Meestal heb ik dan maar volstaan met verwijzing naar de site www.magikdood.nl, waar geheel andere reacties op te vinden waren.

Maar al met al vind ik het op zich heel bijzonder dat deze film al tot debatten leidt en ook mensen in de zaal bij de problematiek stilstaan. Het komt hopelijk zo meer uit de taboesfeer.

FV: De documentaire is een aanklacht tegen de wijze waarop de hulpverleners in de geestelijke gezondheidszorg omgaan met hulpvragen rondom het zelfgekozen levenseinde van psychiatrische patiënten. Reacties variëren van 'je weet maar nooit of er in de toekomst niet een verbetering van de situatie kan ontstaan, immers kennis vermeerderd en het aanbod van psychofarmaca groeit gestaag' via intentieverklaringen als 'we zullen de mogelijkheden van de huidige euthanasiewet beter bestuderen' tot 'never nooit niet.' Wat denk je, na alles wat je het afgelopen jaar gehoord en gezien hebt: kunnen na alle gesproken woorden in zorg en politiek patiënten met meer vertrouwen en hogere verwachtingen het gesprek met behandelaars aangaan?

EVD: Ik denk dat er wel meer openheid is gekomen om het ter sprake te brengen. Maar of het veel effect heeft? In ieder geval is er binnen de psychiatrie wat meer aandacht en discussie op gang gekomen. Daarnaast hoop ik – en ik weet niet of de counselors die samenwerken met De Einder dat gemerkt hebben – dat in ieder geval de drempel om naar een counselor te gaan lager is geworden.

FV: In de documentaire ben je bij vlagen erg stellig, d.w.z. je neemt duidelijk positie in. Ik denk bijvoorbeeld aan het gesprek met de Officier van Justitie. Hebben de vele reacties geleid tot andere inzichten of tot een bijstelling van je overwegingen en overtuigingen?

EVD: Nee, over eventuele hulp bij zelfdoding ben ik niet anders gaan denken. Wel ben ik verrast door heel veel reacties, o.a. van mensen die ik toch redelijk privé dacht te kennen, die opeens vertelden dat zij van nabij ook een gruwelijke zelfdoding hadden meegemaakt. Die daar nauwelijks over durfden of konden praten en die ook graag gezien hadden dat het eventueel in overleg op een andere manier gegaan was.

FV: Naast de film en de debatten die sedert juni 2008 hebben plaatsgevonden, is er ook een weblog in de lucht gegaan (<http://weblogs.hollanddoc.nl/magikdood/>) waarop eenieder die geïnteresseerd is in het onderwerp zijn verhaal kon doen, zijn ervaringen kon delen met anderen. Een platform met gevarieerde bijdragen en reacties is het resultaat. Blijft deze weblog voor langere tijd bestaan of wordt er op een gegeven moment een punt achter gezet? Is daar reeds over gebrainstormd?

EVD: Deze weblog blijft bestaan. Wel kan het zijn dat we de 'missie' gaan verruimen. Nu staat er op de homepage: 'Mag ik dood' gaat over het gebrek aan hulp voor chronisch psychiatrische patiënten met een doodswens. Wat kun je ondernemen, als je niet 'echt' lichamelijke ziek bent? Wellicht dat dit in de toekomst wordt: 'mensen met een duurzame doodswens' o.i.d.

FV: Mocht de documentaire een tweede herziene 'editie' kunnen krijgen, wat zou je dan wijzigen of toevoegen, mede op basis van alle reacties die je hebt ontvangen? Of zou je haar laten in de huidige staat?

EVD: 'Mag ik dood' is een persoonlijke zoektocht die ik heb gemaakt, expliciet op basis van de kennis die ik begin 2008 had. Om die reden zou ik niets aan deze documentaire willen veranderen.

Wel zou ik me kunnen voorstellen dat als er ruimte zou zijn voor een vervolg, ik een aantal betrokkenen, met name behandelaars, zou laten kijken naar de film en hen dan vragen in hoeverre hun mening en opstelling veranderd is in de loop der tijd. Verder zou ik aandacht willen besteden aan de ervaringen van B-verpleegkundigen. Daarnaast zou ik enkele politici, waaronder Femke Halsema, willen interviewen. En ik zou graag met nabestaanden willen praten van iemand waar in overleg met de psychiater ingegaan is op de doodswens.